

Stimuleringsprogramma

Preventieve & Integrale Aanpak Dyslexie & Hulpmiddelen Onderwijs

Plan van Aanpak

Actieplan

maart 2019

www.dyslexiecentraal.nl

Programmamanagers

Evelien Krikhaar & Ria Kleijnen

Stuurgroep

Martine Muller & Joli Luijckx (Oudervereniging Balans)

Heleen Strating (Expertisecentrum Nederlands)

Marijke van Grafhorst (Nationaal Kwaliteitsinstituut Dyslexie)

Jack Biskop (Netwerk Leidinggevenden Passend Onderwijs)

Engelien Houben (Landelijke Beroepsvereniging voor Begeleiders in het Onderwijs)

Marion Vliegenthart & Nettie Veeninga (Landelijke Beroepsvereniging Remedial Teachers)

Marzenka Rolak (Dyslexie Centrum Rotterdam, vertegenwoordiger van Stichting Dyslexie Nederland)

Katrien Horions (Zuyd Hogeschool, COM)

Marjan Zandbergen (waarnemer namens OCW)

Geraadpleegde experts

Aryan van der Leij

Wied Ruijsenaars

Chris Struikma

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Aanleiding	4
3. Doelstelling Stimuleringsprogramma	5
4. Doelgroepen Stimuleringsprogramma	6
5. Vertrekpunt: implementatie en consolidatie	7
6. Kaders voor inhoud én implementatie	9
7. Procesaansturing op inhoudelijk en systeemniveau	10
8. Concrete actiepunten van het Stimuleringsprogramma	13
9. Werkwijze	17
10. Tijdpad	19

Samenvatting actieplan Stimuleringsprogramma Aanpak Dyslexie

In dit Actieplan wordt de aanleiding voor het Stimuleringsprogramma belicht en worden de doelen en doelgroepen beschreven. Ingegaan wordt op de werkwijze die het programma voorstaat en waar het programma de focus op legt. Inhoudelijke kaders en kaders voor implementatie worden beschreven en met name de wijze waarop deze op elkaar ingrijpen. Tien concrete actiepunten komen aan bod, evenals de wijze waarop het Stimuleringsprogramma deze wil verwezenlijken. Tot slot wordt het tijdpad beschreven.

1. Inleiding

Dit Actieplan maakt deel uit van het Plan van Aanpak¹ en beschrijft de doelstellingen, kaders en concrete actiepunten van het Stimuleringsprogramma. In dit plan zijn de contouren van de projectaanvraag gevolgd, nader uitgewerkt en waar nodig bijgesteld. De ideeën en adviezen van denktankdagen en expertraadplegingen zijn in deze uitwerking meegenomen, evenals de actorenanalyse op basis van interviews met sleutelpersonen. Op deze manier is een actieplan ontstaan, waar alle partners zich in kunnen vinden en waarmee we de doelgroep optimaal hopen te bereiken.

2. Aanleiding

Publicaties in de media (begin 2016) over het gemak waarmee dyslexieverklaringen konden worden verkregen, waren de aanleiding voor het ministerie van OCW om een aantal acties te nemen:

- onderzoek naar de *kwaliteit van dyslexieverklaringen*²
- initiatief tot ontwikkeling van een *Brede Vakinhoudelijke Richtlijn* (i.s.m. VWS)³
- initiatief tot *Stimuleringsprogramma preventieve & integrale aanpak dyslexie & hulpmiddelen onderwijs*.⁴ (dit programma)

Met betrekking tot het *Stimuleringsprogramma* heeft OCW in de loop van 2017 aan oudervereniging Balans gevraagd een voorstel te doen voor de voorlichting over dyslexie en hulpmiddelen aan scholen en instellingen. Dit heeft geleid tot de start van het Stimuleringsprogramma. Hierin werken Balans, het Expertisecentrum Nederlands (EN) (*penvoerder*), het Nationaal Kwaliteitsinstituut Dyslexie (NKD), de Stichting Dyslexie Nederland (SDN), de samenwerkingsverbanden passend onderwijs (Netwerk Leidinggevende Passend Onderwijs), de Landelijke Beroepsvereniging Remedial Teachers (LBRT) en de Landelijke Beroepsvereniging voor Begeleiders in het Onderwijs (LBBO) met steun van OCW samen.

Met betrekking tot het Stimuleringsprogramma heeft OCW de wens geuit voor het voeren van een grote voorlichtingsactie, die gericht is op het stimuleren en activeren van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs po en vo en het verbeteren van de voorlichting en ondersteuning van scholen en instellingen voor dyslexie. Extra accent ligt hierbij op de inzet van ICT-hulpmiddelen, passend bij de leerling in kwestie. OCW denkt hierbij aan lezingen, workshops voor bestuurders, schoolleiders, leerkrachten en begeleiders, en ook voor ouders. Dit alles wordt ondersteund door kennis en informatie op een digitaal platform, waar de verschillende doelgroepen van het programma terecht kunnen.

In dit Actieplan zijn de ambities van OCW overgenomen, aangevuld en vertaald in concrete uitwerkingen, die gericht zijn op het bereiken van de doelstelling van het Stimuleringsprogramma.

¹ Plan van aanpak: dit is een groeidocument dat voorziet in onderbouwing en nadere uitwerkingen van dit actieplan en dat resulteert in een publicatie aan het eind van het programma.

² Onderzoek te downloaden: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/09/01/kwaliteit-van-dyslexierapporten>.

³ Plan van aanpak: Brede Vakinhoudelijke Richtlijn
https://www.nkd.nl/app/uploads/2017/10/170704_PvA_Naar_een_vakinhoudelijke_richtlijn_Dyslexie_NIP_NVO_NKD_v4_DEF.pdf.

⁴ In de brief van de minister van Onderwijs d.d. 7 september 2018 is dit gemeld aan de Tweede Kamer en nader toegelicht. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34638-3.html>.

3. Doelstelling Stimuleringsprogramma

Doelstelling:

Scholen in staat stellen om systematisch en duurzaam te werken aan *preventie* en het op *integrale en effectieve manier* aanpakken van lees- en spellingproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid.

Deze doelstelling verwoordt het kerndoel, dat het Stimuleringsprogramma wil verwezenlijken. In het verlengde hiervan zijn concrete proces- en resultaatdoelen geformuleerd, voorzien van indicatoren.⁵

Het Stimuleringsprogramma wil hierbij de betrokkenheid van alle scholen in Nederland bereiken. Hiertoe zal een regionale aanpak worden gehanteerd. Er worden een aantal ‘grote’ regio’s onderscheiden – aansluitend bij de reeds bestaande onderwijs-zorg-jeugd regio’s – met daarbinnen kleinere, natuurlijke partnerschappen. Deze regio’s zullen worden voorzien van een ‘regionale kaart’ met contactgegevens van ketenpartners verzameld in een database die toegankelijk en raadpleegbaar is. In deze regio’s worden bijeenkomsten georganiseerd waar het Stimuleringsprogramma informatie ‘zendt’ en ‘ophaalt’, voor en bij alle doelgroepen van het Stimuleringsprogramma (leerlingen po en vo, ouders/verzorgers, samenwerkingsverbanden en schoolbesturen, professionals in onderwijs en zorg). Hierbij richt het Stimuleringsprogramma zich met de kernboodschap in eerste instantie op de direct verantwoordelijken voor de *organisatie* van goed lees- en spellingonderwijs (schoolleiders en schoolbesturen) en stimuleert de ondersteunende verantwoordelijken (Samenwerkingsverbanden, gemeenten) hen hierbij – op hun beurt – te ondersteunen.

Ook nu zijn er tal van regionale en lokale netwerken actief binnen en buiten deze ‘grote’ regio’s. Het Stimuleringsprogramma wil katalysator zijn in het verbinden van deze actoren en daarbij de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs als mede-aanjager aan zijn zijde krijgen. Door zelfsturing van deze ‘natuurlijke’ netwerken te bevorderen, zal het Stimuleringsprogramma de voortgang van de ingezette verbeteringen borgen en consolideren.

⁵ Proces- en resultaatdoelen voor het Stimuleringsprogramma Dyslexie, december 2018.

4. Doelgroepen Stimuleringsprogramma

Het Stimuleringsprogramma is gericht op het stimuleren, activeren en faciliteren van **scholen** - en meer specifiek de **schoolleiding** - met als belangrijkste doel het verbeteren van het lees- en spellingniveau van de **leerlingen**.

Het Stimuleringsprogramma richt zich op zowel het **primair onderwijs** (po) als het **voortgezet onderwijs** (vo) met de overgangen daartussen.

In het Stimuleringsprogramma is bijzondere aandacht voor de eerste 6 groepen van het basisonderwijs. In deze groepen vinden de belangrijkste ontwikkelingen van het leren lezen en spellen plaats en hier kan dan ook de meeste winst geboekt worden met een preventieve en integrale aanpak in het onderwijs, ter voorkoming van onnodige leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid. De aanpak in het onderwijs moet bij alle leerlingen leiden tot het bereiken van functionele geletterdheid, dat wil zeggen het leesniveau dat verwacht wordt aan het eind van groep 6 (niveau E6). In dit Stimuleringsprogramma zal een groot deel van de activiteiten gericht zijn op het stimuleren, activeren en faciliteren van met name de schoolleiding om er voor te zorgen dat dit niveau voor alle leerlingen bereikbaar wordt. In de bovenbouw van het basisonderwijs en het voortgezet onderwijs liggen andere uitdagingen, die – passend bij de ondersteuningsbehoefte van de leerlingen – ook in het kader van dit programma zullen worden opgepakt.

Het effect van het Stimuleringsprogramma moet blijken uit het verbeteren van het lees- en spellingniveau van **leerlingen**, zowel leerlingen met lees- en spellingproblemen als dyslectische leerlingen. Het programma richt zich op **alle** leerlingen die binnen de doelgroep vallen, waarbij ook leerlingen met een lage sociaal-economische achtergrond en/of een migratieachtergrond niet onderbelicht zullen blijven. Door de preventieve en integrale aanpak die het programma voorstaat, worden ook gunstige effecten verwacht met betrekking tot het bestrijden van laaggeletterdheid.

Rekening houdend met de diversiteit aan leerlingen en contexten wordt ook expliciet invulling gegeven aan de emancipatie van leerlingen door hen tools mee te geven om in onze geletterde samenleving naar beste vermogen te functioneren.

Op leerlingenniveau wil het Stimuleringsprogramma:

Het leerproces van leerlingen bevorderen met als doel dat ze zo geletterd mogelijk worden en zich goed voelen (competent, zelfbeeld) op de plek waar ze de meeste tijd doorbrengen (school en thuis).

5. Vertrekpunt: implementatie en consolidatie

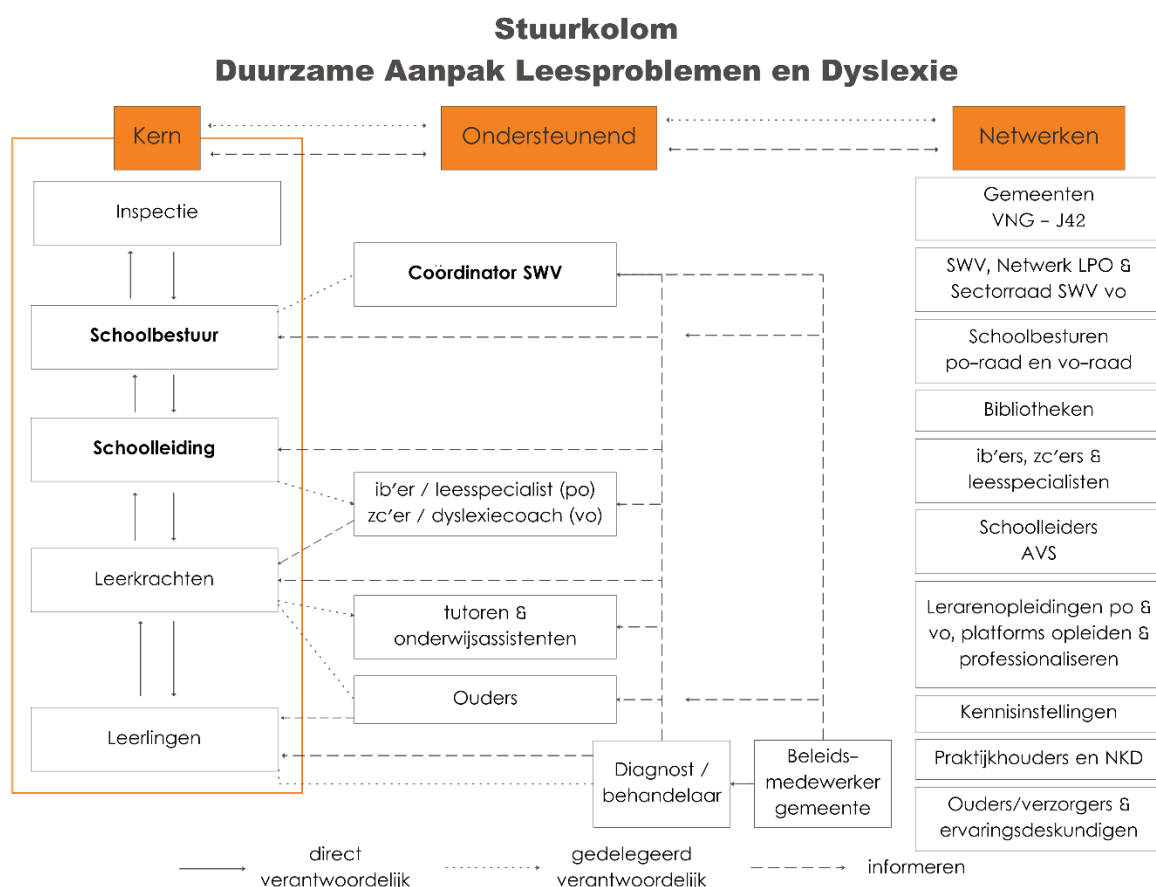
Hoe wil het Stimuleringsprogramma bereiken, dat het leerproces van leerlingen wordt bevorderd zoals hiervoor beschreven? Dit is NIET door allerlei nieuws te ontwikkelen, maar door zich hoofdzakelijk te richten op **implementatie** en **consolidatie** van **‘al het goede wat er al is’**. Er is al heel veel beschikbaar, maar het is nog onvoldoende geland waar het moet landen. Dat dit nu wél gaat lukken, dáár zet het programma op in.

De verworvenheden van het Stimuleringsprogramma zijn niet oplossingen voor knelpunten, maar een **werkwijze** waardoor de school - na een knelpunt te hebben vastgesteld - altijd en ‘vanzelf’ bij een oplossing uitkomt. Deze oplossing moet vervolgens dagelijkse routine worden, uitgevoerd door de mensen op de werkvloer, aangestuurd door diegenen die daar rechtstreeks verantwoordelijk voor zijn.

Dan doet zich de vraag voor:

“Wie moet nu precies wat gaan doen?”

Daarbij is de centrale boodschap van het Stimuleringsprogramma, dat de **schoolorganisatie** primair verantwoordelijk is voor goed lees- en spellingonderwijs. Dit vraagt onderwijskundig leiderschap, dat gericht moet zijn op permanente verbetering. Daarenboven zijn er ondersteunende gremia. Onderstaande stuurkolom⁶ visualiseert het organisatiemodel én beleidscyclus waar het Stimuleringsprogramma van uit gaat.

⁶ Deze stuurkolom is het resultaat van expertraadpleging (Aryan van der Leij, Chris Struiksmā, Wied Ruijsenaars) en programmamanagement).

Met betrekking tot de **kernkolom** stelt het Stimuleringsprogramma dat **directies van scholen** primair verantwoordelijk zijn voor de leesresultaten en dat zij zich daarvan ook ‘eigenaar’ moeten voelen. Het gaat om onderwijskundig leiderschap, dat zich kenmerkt door actieve aansturing:

- De *schoolleider* geeft de leden van zijn team regelmatig concreet en specifiek feedback⁷ op hun handelen. Dit moet leiden tot effectieve leraar-leerling interacties.
- Het *schoolbestuur* geeft de schoolleiders regelmatig feedback op hun handelen. Dit moet leiden tot effectieve schoolleider-leraar interacties.
- De *inspectie* geeft het bestuur feedback op de bereikte resultaten en openbaart excellentie. Dit moet leiden tot effectieve taakstellingen voor besturen.

Top down bestaat rechtstreekse verantwoordelijkheid; bottom-up geldt een verantwoordingsplicht.

Met betrekking tot de **ondersteunende kolom** is er een aantal gremia met gedelegeerde taken en de daarbij passende verantwoordelijkheid:

- Op regionaal niveau hebben *Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs po en vo* (SWV) de taak om er mede voor zorg te dragen dat alle leerlingen onderwijs krijgen, dat past bij hun kwaliteiten en mogelijkheden.
- Op *schoolniveau* hebben ondersteunende professionals (ib’ers, interne en externe zorgspecialisten) de taak om leraren te ondersteunen in het begeleiden van leerlingen én om de schoolleider bij te staan in het onderwijskundig leiderschap op het gebied van leerlingenzorg.
- In de *directe interactie met leerlingen* worden leraren bijgestaan door o.a. onderwijsassistenten, tutores, ouders en – in sommige gevallen – door zorgspecialisten.

Voorts zijn er tal van **netwerken** waar de schoolorganisatie óf in participeert óf haar voordeel mee kan doen. Te denken valt aan bestaande netwerken van SWV, schoolbesturen, schoolleiders, ib’ers, waar uitwisseling plaats kan vinden over systematisch en duurzaam werken aan *preventie* en het op *integrale en effectieve manier* aanpakken van leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid. Ook zijn regionale netwerken van specialisten (remedial teachers, logopedisten), ouders en ervaringsdeskundigen voedingsbodem voor schoolorganisaties. De samenwerking tussen onderwijs, zorg en jeugd, die steeds meer als noodzakelijk wordt gezien⁸, maakt aansluiting bij netwerken van gemeenten en zorgaanbieders noodzakelijk.

Naast het ‘wie’ is er de inhoud van de te bereiken verbetering, het ‘wat’ en ‘hoe’ dat de aandacht verdient.

⁷ Feedback: voor alle vormen van feedback geldt: positief:negatief ratio > 1.

⁸ Advies voor versnelling en bestendiging van de samenwerking onderwijs-zorg-jeugd. René Peeters: met andere ogen. https://vng.nl/files/vng/publicaties/2018/met_andere_ogen.pdf

6. Kaders voor inhoud én implementatie

Willen we scholen in staat stellen om systematisch en duurzaam te werken aan *preventie* en het op *integrale en effectieve manier* aanpakken van leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid dan vraagt dat om een *passende inhoud* en de daarbij benodigde *implementatiekaders*. Daarbij maakt Stimuleringsprogramma gebruik van alles wat al aan goede inzichten en methodieken voorhanden is.

Concreet komt dit neer op:

- Vijf **inhoudelijke kaders** voor het bereiken van de doelstelling: ‘*wat en hoe?*’
- Vijf kaders voor het welslagen van de **implementatie**: ‘*wat is daarvoor nodig?*’

Wat en hoe?

1. **Primaire proces**: school biedt goed lees- en spellingonderwijs en passende basisondersteuning. Hoe kan dat effectief worden gestimuleerd? Zie **stuurkolom** met centrale rol van **schoolleiding**!
2. **Preventieve aanpak**: vroegtijdige signalering en begeleiding in onderwijs en zorg.
3. **Integrale en effectieve aanpak** van lees- en spellingonderwijs met **ouders** en **(zorg)specialisten** als partners. Planmatig en doelgericht handelen: *Response to Intervention* als inhoudelijk model.
4. Inzet en implementatie van **effectieve methodieken, (ict)-hulpmiddelen** en **organisatievormen**.
5. **Opbrengstgericht werken**: sturen op basis van data op alle niveaus: leerling, groep, school, bestuur, SWV⁹, gemeenten, regionale netwerken.

Wat is daarvoor nodig?

6. **Bewustwording** dat het anders móét en kán en de eigen rol daarin. Complexiteit erkennen, bezorgdheid delen, goede voorbeelden waarderen.
7. Passende **professionalisering**: kennis delen die in de eigen praktijk toepasbaar is, eigenaarschap creëren en behouden.
8. Accent op **effectiviteit in de praktijk**: ontsluiten van goede voorbeelden met flankerend (praktijk)onderzoek naar ‘wat werkt in de praktijk’. Dit in samenwerking met opleidingen en wetenschap.
9. **Duurzame implementatie** stimuleren verantwoordelijkheid van directe en ondersteunende verantwoordelijken met accent op regionale ontwikkeling met samenwerkingsverband (SWV) als aanjager.
10. **Verankering en borging**: Uitnodigen tot creëren van randvoorwaarden door verantwoordelijke partijen, zodat geïmplementeerde verbeteringen beklijven, ook nadat het programma afgelopen is.

Deze kaders voor inhoud en implementatie grijpen in elkaar en zijn ze onderling verbonden. Het betreft variabelen die alle gevoelig zijn voor verandering (van binnenuit of buitenaf). Ze worden vormgegeven door verschillende actoren, met ieder hun eigen verantwoordelijkheid voor het welslagen van de verbetering.

⁹ SWV: Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs po (N=77) en vo N=75).

7. Procesaansturing op inhoudelijk én systeemniveau

De kunst is nu om de inhoud (*wat en hoe?*) en de daarvoor noodzakelijke implementatie-kaders (*‘wat is daarvoor nodig’*) te verbinden met de *actoren* die resultaatverantwoordelijkheid en ondersteunende (gedelegeerde) verantwoordelijkheid hebben.

De hiervoor beschreven stuurkolom laat zien dat we in het Stimuleringsprogramma te maken hebben met partijen/actoren die in veelvoudige afhankelijkheid tot elkaar staan en op verschillende **systeemniveaus** (operationeel-tactisch-strategisch) met elkaar interacteren:

- **Operationeel niveau** (‘professional voert uit’): uitvoerende niveau waar de directe interactie met de leerlingen plaatsvindt.
- **Tactisch niveau** (‘schoolleider richt in’): het niveau van leidinggevendenden die direct leidinggeven aan actoren op operationeel niveau. Dit ziet het Stimuleringsprogramma als het **kernniveau**.
- **Strategisch niveau** (‘bestuurder geeft richting’): het niveau van het bestuurders, die direct leidinggeven aan schoolleiders en hun schoolbeleid.

In het volgende overzicht is inzichtelijk gemaakt hoe de hiervoor onderscheiden *primair verantwoordelijken*, de *gedelegeerde verantwoordelijken* en *netwerken* zich op systeemniveau verhouden:

	Systeemniveaus	Kernkolom (primair verantwoordelijk)	Ondersteunende kolom (gedelegeerd verantwoordelijk)	Netwerken
	Operationeel	Leraren	Ouder als educatieve partner Onderwijsassistenten en tutoren Zorgspecialisten	Ouders Ervaringsdeskundigen Leraren Specialisten
	Tactisch	Schoolleiders	Ib’ers, zorgcoördinatoren, dyslexiecoaches en interne en externe zorgspecialisten	Schoolleiders Ib’ers Zorgspecialisten
	Strategisch	Schoolbestuur (Inspectie)	Coördinator SWV Beleidsmedewerkers gemeente Praktijkhouders	Schoolbesturen (Directeuren van) SWV Gemeenten Opleidingen en experts

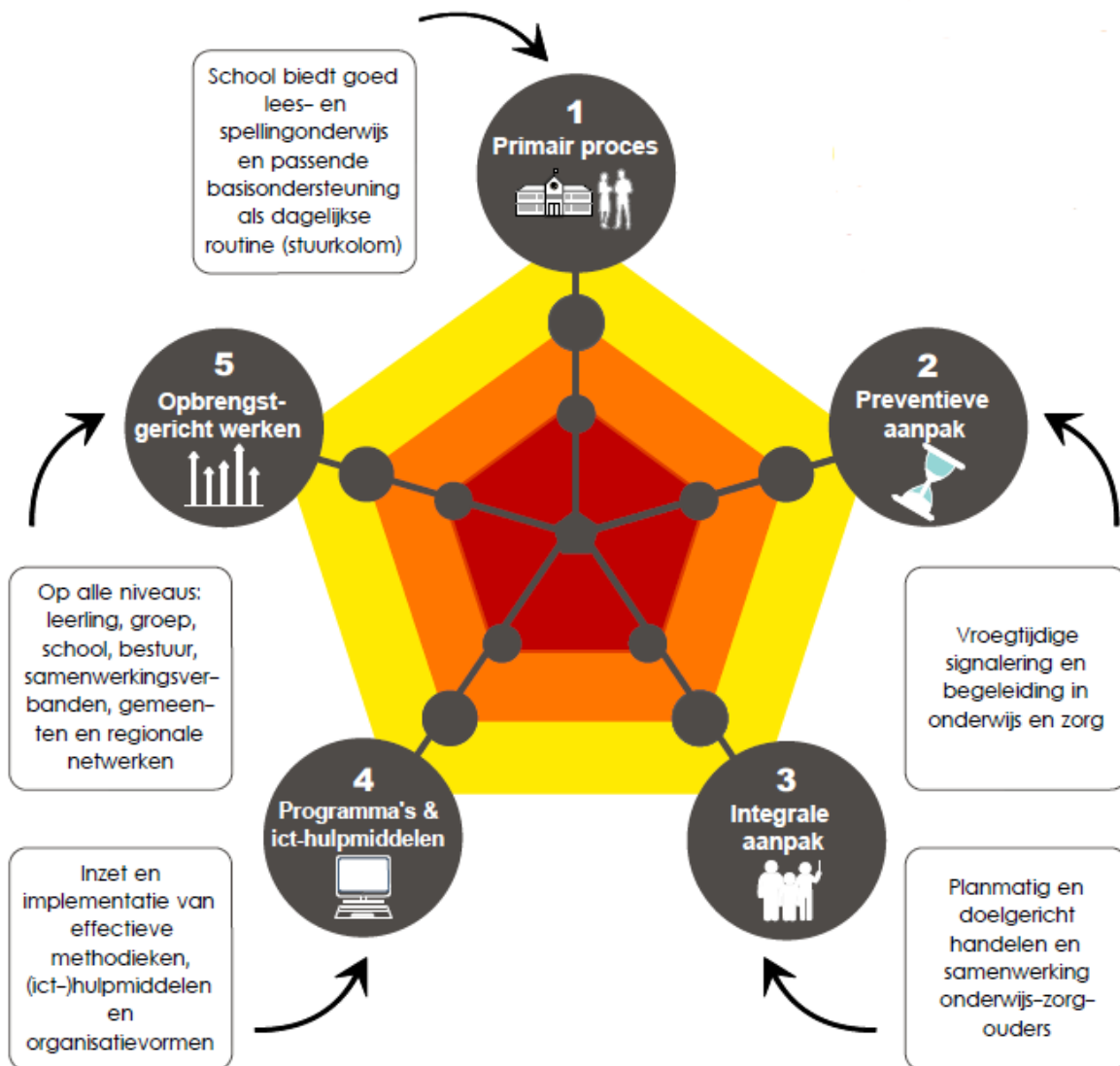
Om deze meerdimensionale verwevenheid (van inhoud, implementatie en actoren) in samenhang te visualiseren, maakt het Stimuleringsprogramma gebruik van het zogenaamde spinnenweb (Van den Akker 2003)¹⁰, dat ook door de SLO gehanteerd wordt bij curriculumontwikkeling.

¹⁰ Akker, J. van den (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper & U. Hameyer (Eds). *Curriculum landscapes and trends*. Dordrecht, Kluwer Academic Publishers.

Spinnenwebben als inhouds- en implementatietool

Het Stimuleringsprogramma heeft twee 'spinnenwebben' ontwikkeld: (1) voor het 'wat en hoe?' en (2) voor 'Wat is daarvoor nodig?'. De drie systeemniveaus zijn onderling verbonden. In het midden staat de doelstelling van het Stimuleringsprogramma en alle 'bollen' zijn verbonden met de doelstelling en idealiter ook met elkaar.

Wat en hoe?

De vlakken vullen zich met het 'wat' en het 'hoe' en 'door wie'. Op de **knooppunten** van het web wordt beschreven hoe op het specifieke niveau idealiter geacteerd wordt (beschreven in de vorm van een 'vignet'). Op basis hiervan wordt een **beschrijvingskader** ontwikkeld, dat geldt als gemeenschappelijk conceptueel kader voor het beschrijven van goede praktijk.

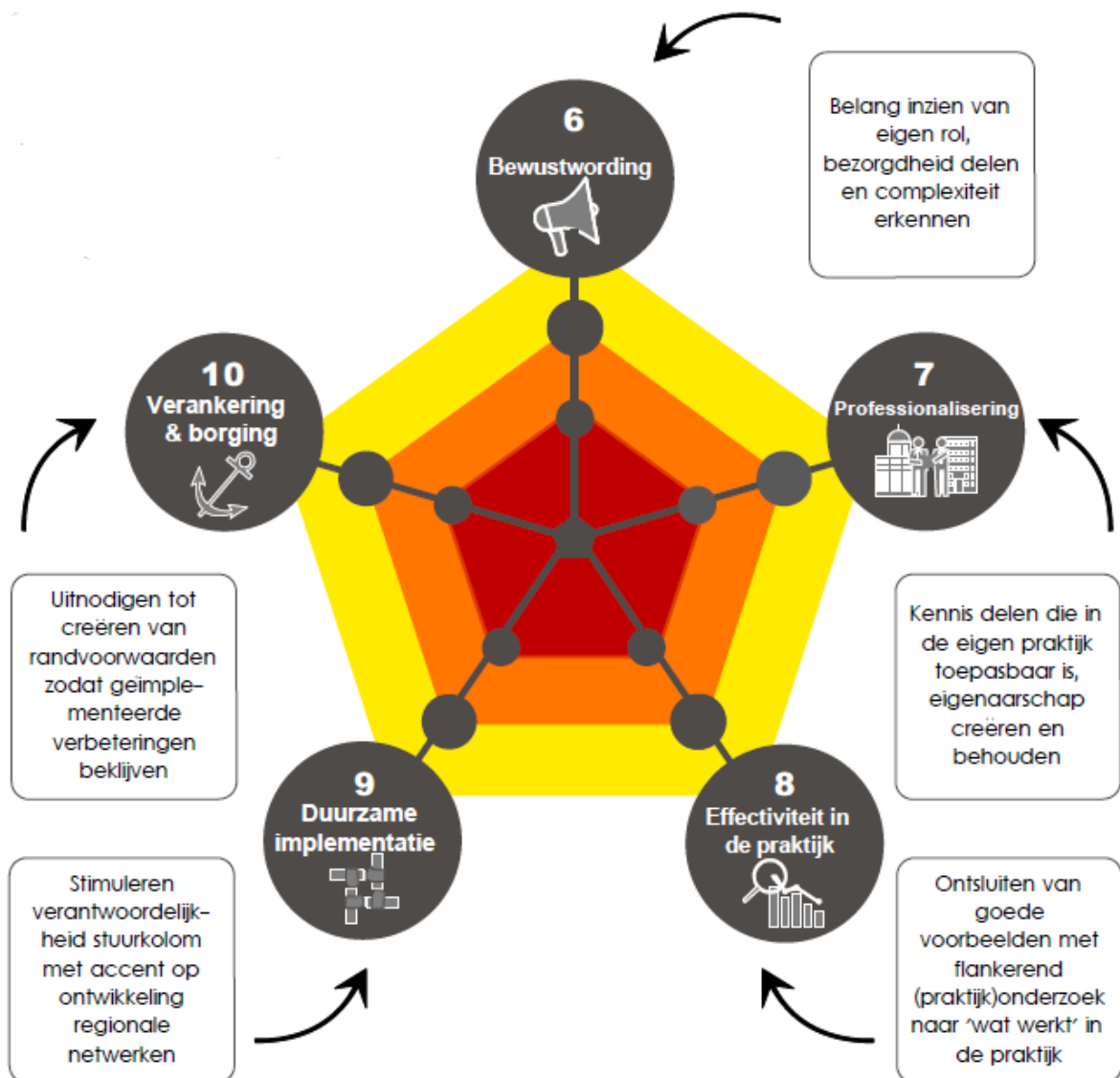
Een tweede spinnenweb betreft de vijf kaders voor het welslagen van de implementatie en borging, die eveneens nodig zijn om de doelstelling van het Stimuleringsprogramma te bereiken.

De vlakken vullen zich nu met wat er nodig is om het 'wat en hoe' routine te laten worden. Op de **knooppunten** wordt beschreven hoe dit er op het specifieke niveau idealiter uitziet ('vignet'). Ook deze onderdelen maken deel uit van het beschrijvingskader.

Een extra argument om te kiezen voor deze vorm van beschrijving, is dat er al een digitale tool is ontwikkeld, waarin ieder knooppunt 'aanklikbaar'¹¹ is. De vakken en knopen vullen zich gaandeweg en kunnen transparant worden gecommuniceerd met iedereen.

Voor het te ontwikkelen beschrijvingskader (zie verderop bij 10-puntenplan) vormen beide spinnenwebben het uitgangspunt. Het is de bedoeling dat het **beschrijvingskader** gebruikt kan worden bij het (begeleiden van) verbeteracties, het beschrijven van goede voorbeelden, de regionale partnerschappen, enzovoorts.

Wat is daarvoor nodig?

¹¹ Aanklikbare tool: <http://curriculumontwerp.slo.nl/spinnenweb>

Nagegaan wordt of de bestaande digitale tool aangepast kan worden voor het Stimuleringsprogramma.

8. Concrete actiepunten van het Stimuleringsprogramma

Vooraf: makkelijke oplossingen bestaan niet. Als dat zo zou zijn, dan was de gewenste situatie er al lang en hoefde er geen Stimuleringsprogramma te zijn. De hoge mate van *complexiteit* is inherent aan dit soort exercities en dat ziet het Stimuleringsprogramma als een gegeven. Ook al is de focus helder en weten we wat we willen, steeds zullen situationele, persoonlijke, regionale omstandigheden nopen tot hogere ‘jongleerkunst’.

Toelichting: het 10 puntenplan beschrijft wat het Stimuleringsprogramma concreet wil gaan doen om scholen in staat stellen om systematisch en duurzaam te werken aan *preventie* en het op *integrale en effectieve manier* aanpakken van leesproblemen, dyslexie en laaggeletterdheid.

Belangrijke aandachtspunten bij dit overzicht:

- Ieder actiepunt vraagt een specifieke uitwerking voor po en vo
- Ouders/verzorgers en ervaringsdeskundigen worden niet alleen bij punt 3 centraal gesteld, maar worden bij ieder punt expliciet meegenomen
- Bij ieder punt wordt nagegaan hoe digitalisering vormgegeven gaat worden. Dit vormt dan input voor punt 10: digitaal platform
- Vrijwel alle punten hangen met elkaar samen, dus wat bij een punt beschreven wordt, heeft consequenties voor andere onderdelen.

Voor alle activiteiten geldt:

In welke **mate** en op welke **wijze** is deze activiteit **middel** voor het bereiken van het doel van het Stimuleringsprogramma en wat is er nodig om dit doel zo maximaal mogelijk bereiken?

Deze punten worden nader vormgegeven en uitgevoerd door *werkgroepen* die met elkaar uitwisselen. Communicatie is een belangrijk aandachtspunt bij al deze punten.

Tien puntenplan

1. Langsij bij verbeteracties op schoolniveau

Bij de ontwikkeling van scholen (verbeteracties, implementatie en consolidatie zoals hiervoor beschreven) komen betrokkenen van het Stimuleringsprogramma enige tijd langsij. Dit leidt - als het goed is - tot een verbetering, een versnelling en/of een intensivering van effectieve werkwijzen. De verbeteracties zijn gericht op het *primaire proces* en de expliciete aansturing in de kernkolom zoals hiervoor beschreven. Voorts wordt de ondersteuningskolom gestimuleerd scholen hierbij te helpen. Het Stimuleringsprogramma bemiddelt en activeert bij deze ondersteuning. Voor deze bemiddeling/activering kunnen scholen verzoeken indienen bij het Stimuleringsprogramma. De **werkgroep verbetertrajecten** werkt dit punt nader uit, verbindt en legt onderlinge contacten.

2. Ontsluiten goede voorbeelden

Het Stimuleringsprogramma ontsluit ‘goede voorbeelden’ van zowel uitvoering als beleid. Het te ontwikkelen beschrijvingskader draagt ertoe bij om dit transparant en overdraagbaar te laten plaatsvinden. Met het ophalen en doorgeven van waardevolle kennis en praktijkervaring hoopt het Stimuleringsprogramma de kloof tussen wat er aan goeds voorhanden is en het gebruik daarvan in

de dagelijkse praktijk te dichtten. De *expertgroep* ontwerpt samen met het projectmanagement het beschrijvingskader en de **werkgroep goede voorbeelden** ontsluit samen met praktijkprofessionals goede voorbeelden van praktijk en beleid.

3. Ervaringsdeskundigen én ouders direct betrekken

Het Stimuleringsprogramma richt zich expliciet op ervaringsdeskundigen: kinderen van basisschoolleeftijd, jongeren van middelbare schoolleeftijd en hun ouders/verzorgers (familieleden en vrienden). Het Stimuleringsprogramma wil helpen met het opzetten van (regionale) platforms, waar ervaringsdeskundigen bij elkaar terecht kunnen voor praktische informatie, een praatje, steun. Hierbij wordt ook de ondersteuning die bibliotheken nu al organiseren, meegenomen. Het is de bedoeling dat bibliotheken – nog meer dan nu – een natuurlijke ontmoetingsplek gaan vormen. Voorts wordt gedacht aan regionale ambassadeurs, die activiteiten en communicatielijnen (online) opzetten, die hun voortgang vinden, ook als het Stimuleringsprogramma beëindigd is. De **werkgroep ervaringsdeskundigen** werkt dit punt nader uit met als grootste doel ervaringsdeskundigen en ouders/verzorgers daadwerkelijk te bereiken en hen te ‘verleiden’ om hun deskundigheid in te zetten.

4. Definiëren van goede kennis

Het Stimuleringsprogramma levert een bijdrage aan het definiëren van goede kennis en het verantwoord uitrollen daarvan. Zo wordt een overzicht gemaakt van *effectieve methodieken* en *werkzame elementen*. Hierbij wordt vooral gekeken naar evidentie in de praktijk en wordt ‘ballast’ overboord gegooid. Ook wordt een *leerlijn-referentiekader voor technisch lezen en spellen* ontwikkeld. Extra schijnwerpers worden gericht op ICT-hulpmiddelen en de duurzame implementatie daarvan. In de **werkgroep goede kennis** werken experts dit samen met praktijkprofessionals en studenten (ho en wo) nader uit. Specifieke afstemming vindt plaats met de ontwikkelaars van de Brede Vakinhoudelijke Richtlijn, SDN en NKD.

5. Bevorderen van de samenwerking van onderwijs en zorg

Willen we vooral die leerlingen die het nodig hebben, laten profiteren van passende zorg dan is verdergaande samenwerking tussen onderwijs en zorg noodzakelijk. Dit geldt voor de uitvoering, waar zorgspecialisten veel meer dan nu preventief ingeschakeld kunnen worden. Dit geldt vooral ook voor de toewijzing naar de dyslexiezorg, waar met name de poortwachtersfunctie beter vervuld wordt als onderwijs en zorg samenwerken. Hierbij wil Stimuleringsprogramma recht doen enerzijds aan de verschillende goede invullingen die hiervoor al ontwikkeld zijn¹² en anderzijds de samenwerking tussen onderwijs en zorg bevorderen, waar dit nog niet het geval is. De **werkgroep onderwijs-zorg-jeugd** brengt belangrijke ontwikkelingen in kaart en werkt aanbevelingen van recente onderzoeken¹³ uit voor de doelen van het Stimuleringsprogramma.

6. Dataverzameling

Willen we de *uitvoering* van het lees- en spellingonderwijs en de *organisatie* van de uitvoering een ‘boost’ geven dan is het verzamelen en analyseren van data onvermijdelijk. Of het nu gaat om resultaten van leerlingen, klassen, scholen, het aantal verwijzingen naar dyslexiezorg, de inzet van ICT-hulpmiddelen enzovoorts, altijd is data nodig om te kunnen sturen op verbetering en ontwikkeling. Het Stimuleringsprogramma stelt hiertoe een **monitorgroep** in die na inventarisatie

¹² In de praktijk zijn er grote verschillen in organisatie van de SWV'en, de relatie met de schoolbesturen en de gemeente en het beleggen van verantwoordelijkheden (o.a. het inrichten van poortwachtersfunctie). Dit is een gegeven waar het Stimuleringsprogramma rekening mee dient te houden.

¹³ Zie o.a. het hiervoor genoemde rapport van René Peeters.

nagaat wat realistisch ontwikkeld kan worden op dit terrein binnen het kader van het Stimuleringsprogramma. Hierbij zal in het voorjaar van 2019 te verschijnen rapport van de Inspectie worden meegenomen. Op basis van (de interpretatie van) data worden vervolgens verbeteringen geëntameerd, gevoed en gevolgd.

7. Professionalisering: verantwoord uitrollen van kennis en vaardigheden

Met ‘verantwoord uitrollen’ wordt in dit verband bedoeld: passende professionalisering van de direct verantwoordelijken voor de *uitvoering* van goed lees- en spellingonderwijs (professionals en schoolleiding) en gedelegeerde verantwoordelijken bij de uitvoering. Ouders en ervaringsdeskundigen worden hierin meegenomen. Er wordt zowel gebruik gemaakt van meer traditionele middelen (deskundigheidsbevordering op locatie, conferenties) als hedendaagse technologische middelen. Ook bevordert het programma kennisontwikkeling en kennisdeling met wetenschap en opleidingen en partnerschappen van aankomende en zittende leraren. De **werkgroep professionalisering** werkt dit punt nader uit.

8. Bevorderen regionale uitwisseling

Het Stimuleringsprogramma wil heel Nederland bereiken door ‘grote’ regio’s te onderscheiden en deze te voorzien van een ‘regionale kaart’ met gegevens van ketenpartners verzameld in een database die toegankelijk en raadpleegbaar is. In deze regio’s worden bijeenkomsten georganiseerd waar het Stimuleringsprogramma ‘zendt’ en ‘ophaalt’. Hierbij richt het Stimuleringsprogramma zich in eerste instantie op de direct verantwoordelijken voor de *organisatie* van goed lees- en spellingonderwijs (schoolleiders en schoolbesturen) en stimuleert de ondersteunende verantwoordelijken (Samenwerkingsverbanden, gemeenten,) hen hierbij – op hun beurt – te ondersteunen. De **werkgroep regionale uitwisseling** zet deze activiteiten uit en tevens is wegbereider voor de activiteiten van punt 9.

9. Bevorderen van natuurlijke netwerken als aanjager voor duurzame implementatie

Ook nu zijn er tal van regionale en lokale netwerken actief binnen en buiten deze ‘grote’ regio’s. Te denken valt aan: ib-netwerken, netwerken van schoolleiders, bestuurlijke netwerken (schoolbesturen, gemeenten (J42)), bibliotheken (in de school), zorginstellingen, oudernetwerken, jongeren-netwerken, regionale platform ‘opleiden en professionaliseren’, (praktijk)wetenschappelijke netwerken (lectoraten en leerstoelen). Het Stimuleringsprogramma wil katalysator zijn in het verbinden van deze actoren en daarbij de Samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs als mede-aanjager aan haar zijde krijgen. Door zelfsturing van deze ‘natuurlijke’ netwerken te bevorderen, hoopt het Stimuleringsprogramma de voortgang van de ingezette verbeteringen te borgen en te consolideren (ook na beëindiging van het programma), dit omdat zij uit zichzelf daartoe de noodzaak voelen. Dit belangrijke onderdeel van het Stimuleringsprogramma wordt uitgewerkt door de **werkgroep regionale netwerken**, waarbij samenwerking plaatsvindt met de ‘brede coalitie onderwijs-zorg-jeugd’¹⁴ als met partners in de regio.

¹⁴ Brede coalitie onderwijs-zorg-jeugd: ActiZ Jeugd/ GGD GHOR, Ambassadeur zorglandschap jeugd, Ouders & Onderwijs, GGZ Nederland, Ieder(In), Jeugdzorg Nederland, LECSO, Ministerie van OCW, Ministerie van VWS, Netwerk Leidinggevenden Passend Onderwijs, PO-raad, Sectorraad SWV VO, Sociaal Werk Nederland, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, VNG, VO-raad, NCJ en NJi.

10. Ontwikkelen van een toegankelijk digitaal platform

Het Stimuleringsprogramma voorziet in een digitaal platform, dat bestaat uit de volgende onderdelen:

1. **Informatie** over effectieve aanpakken van preventief en integraal handelen (incl. protocollen)
2. Onafhankelijke informatie over **ICT-hulpmiddelen** en duurzame implementatie daarvan
3. **‘Wat werkt in de praktijk’**: gedocumenteerde ‘good practices’ en bevindingen van flankerend praktijkonderzoek: ‘community of informed practice’
4. **Dataverzameling**: de nog te ontwikkelen monitor vormt een onderdeel van het digitale platform
5. **Professionalisering**: tijd- en plaatsonafhankelijk professionalisering (‘blended’) gerelateerd aan professionalisering in de regio.
6. **Vraagbaak**: voor alle doelgroepen.

Het streven is dit digitale platform ook na afloop van het programma in de lucht te houden. Dat betekent dat hier van meet af aan rekening mee moet worden gehouden (eigenaarschap, personele inzet, financiën, actualisering).

9. Werkwijze

Voor het welslagen van het programma is betrokken inzet van velen nodig. Het programma wil dit bereiken door:

Vergroten van draagvlak

Meteen vanaf het begin heeft het Stimuleringsprogramma ingezet op het ‘ophalen van goede kennis’ met als belangrijk bijkomend doel het **creëren van draagvlak**. In de eerste periode van het Stimuleringsprogramma is kennis en ervaring opgehaald en draagvlak gekweekt. Met deze wijze van draagvlakvergroting gaat het Stimuleringsprogramma door gedurende de hele looptijd. Naast de regionale activiteiten streeft het Stimuleringsprogramma naar landelijke uitwisseling, aansluitend bij conferenties die al georganiseerd worden (o.a. Lexima, Balans, SDN, NKD, Passend Onderwijs, SWV'en, besturen en gemeente). Ook schept het programma zoveel mogelijk voorwaarden voor voortzetting hiervan in de periode na afloop van het programma.

Werken met werkgroepen

Zoals hiervoor bij het 10-puntenplan is aangegeven, werkt het Stimuleringsprogramma met werkgroepen die een rol krijgen bij de ontwikkeling en uitvoering van alles wat er nodig is om de doelen van het Stimuleringsprogramma te bereiken.

Een werkgroep voert **(deel)projecten** uit, die een onderdeel vormen van het overkoepelende programma. De **inhoudelijke en logistieke kaders** voor deze (deel)projecten worden aangereikt door het programmamanagement, aangevuld door de stuurgroep en anderen die verstand van zaken hebben.

Een werkgroep bestaat uit een kernteam en een flexibele schil:

- Het **kernteam** beslaat drie of vier personen die - elkaar aanvullende - **expertise** hebben op het gegeven terrein. Dit team heeft doorzettingskracht en ervaring met het uitvoeren van projecten en krijgt een grote eigen verantwoordelijkheid.
- De **flexibele schil** bestaat uit personen of instanties die het kernteam kan consulteren of 'invliegen' om hun projectdoelen te bereiken.

Elke werkgroep heeft een **coördinator**¹⁵, die zeer korte lijnen heeft met het projectmanagement. De coördinator maakt een projectplan volgens een afgesproken format en is verantwoordelijk voor het bereiken van de (sub)doelen en tastbare resultaten. De coördinator consulteert experts, adviseurs, ervaringsdeskundigen en wisselt regelmatig uit met de coördinatoren van andere werkgroepen.

De uitdaging voor een werkgroep is uit te groeien tot een **Community of informed practice**, bestaande uit personen en organisaties die verticaal en horizontaal met elkaar uitwisselen en samenwerken (ketenaanpak). Deze 'community's krijgen een plek op het digitaal platform.

Instellen van de Sjapo-award voor excellente praktijken

Het Stimuleringsprogramma stelt een **waarderingsprijs** in voor excellente scholen, leraren, leerlingen, besturen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en alle vormen van samenwerking hiertussen. Om de excellentie aan te tonen wordt een bedrag beschikbaar gesteld, dat aangewend kan worden voor het beschrijven en documenteren van de excellentie (het maken van filmpjes, praktische handleidingen, formats voor 'buddy-scholen', enzovoorts). Voor het vrijelijk beschikbaar stellen van materialen,

¹⁵ Als het zinvol is, kan dit ook een duo zijn.

methodieken, 'good practices' aan collega's in het land, kan een passend tarief in rekening worden gebracht.

Communicatie

Voor al deze acties en activiteiten is een communicatiestrategie voorzien, gericht op de verschillende doelgroepen. Deze is uitgewerkt in een communicatieplan. Voorts wordt er een **projectgroep communicatie** ingesteld, waarin in projectpartijen in vertegenwoordigd zijn. De *projectgroep communicatie* en de *werkgroepen* voeden elkaar wederzijds.

Publicaties

Het Stimuleringsprogramma publiceert regelmatig in vak- en beleidstijdschriften. Voorts streeft het ernaar om aan het eind van het programma een overkoepelende (hybride) publicatie te leveren over het wat, hoe en door wie van deze exercitie.

Website:

De website www.informatiepuntdyslexie.nl is vrij snel na de toekenning van het programma ingericht en dient als informatiepunt, waar de ontwikkelingen van het Stimuleringsprogramma Dyslexie te volgen zijn. Op deze website kunnen goede voorbeelden en andere relevante bijdragen worden gemeld, die voldoen aan de richtlijnen die op de website te vinden zijn. De vormgeving en invulling van deze website is voorlopig. De website wordt doorontwikkeld tot het **digitale platform** dat hiervoor beschreven is. Dit digitale platform is te vanaf september 2019 te vinden op www.dyslexiecentraal.nl

10. Tijdpad

Onderstaand tijdpad inclusief fasering van activiteiten van het programma is een eerste opzet en wordt in de stuurgroep verder aangevuld en vastgesteld.

Fasen in het programma	Werkzaamheden
Voorbereidende fase¹⁶ Januari t/m december 2018	Voorbereidende werkzaamheden In deze periode is de stuurgroep samengesteld, zijn kwartiermakers benoemd, is het Actieplan opgesteld, zijn (enkele) werkgroepen opgestart, praktijk- en expertconsultaties geweest, conferenties verzorgd, een eerste inventarisatie gemaakt van goede voorbeelden en voorbereidingen voor regionale bijeenkomsten getroffen.
Fase 1 Januari t/m tot september 2019	Effenen van terrein voor verbetering op schoolniveau en regionale ontwikkeling Infrastructureel - Definitief regelen van programmaorganisatie, stuurgroep, werkgroepen, 'opsporen' van regionale kwartiermakers. - Start maken met bijeenkomsten in de regio (ontwikkelen en uitvoeren in samenwerking met personen uit de regio, opstellen van regio-kaart). Landelijke bijeenkomsten op NDC. Inhoudelijk - Uitwerken van kader voor stimuleren verbetertrajecten, professionalisering en monitoring - Uitwerken van een prototype beschrijvingskader voor 'goede voorbeelden' en de 'sjapo-award' - Ontwikkelen van activiteiten van, voor en door ervaringsdeskundigen (leerlingen en ouders) i.s.m. bibliotheken - Ontwikkelen van kader voor inventarisatie effectieve methodieken en ict-hulpmiddelen inclusief implementatiekader - Opstellen programma van eisen voor Digitaal Platform en aanbesteding voor de ontwikkeling daarvan
Fase 2 Oktober 2019 tot zomer 2021	Bouwen aan daadwerkelijke verbetering op schoolniveau en aan (natuurlijke) regionale netwerken (globaal) Infrastructureel - Organiseren van ondersteunende werkzaamheden voor scholen (met inzet op onderwijskundig leiderschap) - Stimuleren van de vorming van 'natuurlijke' regionale netwerken met eigen kartrekkers. Samen met kartrekkers activiteiten organiseren in deze regio's waarbij zoveel mogelijk relevante

¹⁶ Het project is toegekend op 18 december 2017, voor de periode vanaf 17 oktober 2017 (datum indiening projectaanvraag) tot en met 31 december 2021. Vanwege de verandering in penvoerderschap van het programma is er veel tijd gaan zitten in afstemming en verheldering. Daardoor startte de voorbereidende fase in feite pas in februari 2018.

	partijen aanwezig zijn. Sturen op het zelfsturend vermogen van deze regio's. Inhoudelijk • Doorwerken aan en uitvoeren van de inhoudelijke punten genoemd in fase 1 • Zoveel mogelijk delen van werkzame bestanddelen en kansen bieden om van elkaar te leren (aansturing vanuit regio's) • Zoveel mogelijk delen op Digitaal Platform volgens de fasering die daarin voorzien is door ontwikkelaars • Sturen op basis van dataverzameling: kwaliteitsdata opbrengstgericht werken op school én beleidsdata (benchmarking).
Fase 3 (laatste fase) Augustus t/m december 2021	Verankeren van de doelstelling het Stimuleringsprogramma op schoolniveau en in ontstane regionale netwerken • Beproefde werkzame elementen worden zoveel mogelijk in regionale netwerken geborgd en aan scholen en regio's die nog niet zover zijn worden 'tools' en 'maatregelen' gekoppeld • Digitale platform is gereed, werkt en wordt voortgezet • Routines worden verder ontwikkeld volgens de volgende principes: - preventief en integraal werken is de beste aanpak voor scholen - onderwijskundig leiderschap is daarbij voorwaarde - professionalisering is als routine ingebouwd in regio's - Praktijkonderzoek naar 'Wat werkt in de praktijk?' vindt doorgang - metingen worden regelmatig uitgevoerd (monitor) • Praktische publicatie over 'wat', 'hoe', 'wie' • Vaststellen en evalueren van de behaalde resultaten aan de hand van de geformuleerde indicatoren.